

<https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-64-04>
УДК 336:76

Галина Миколаївна Юрчик

кандидат економічних наук, доцент
Національний університет водного господарства та природокористування
вул. Соборна, 11, 33028 м. Рівне, Україна
g.m.urchik@nuwm.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-1013-6940>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПЕРВИННИХ ТА ВТОРИННИХ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ТА РЕАЛІЇ В УКРАЇНІ

У статті узагальнено теоретичні підходи до формування первинних та вторинних доходів. Визначено складові та порядок формування первинних та вторинних доходів за стадіями розподілу ВВП. Проведено авторські розрахунки суми, частки та складових первинних та вторинних доходів населення в Україні згідно з визначеним порядком. На основі проведених розрахунків розраховано рівень перерозподілу загальних та вторинних доходів через зведений державний бюджет та Пенсійний фонд, обґрунтовано мультиплікативний ефект вторинних доходів на приріст первинних доходів внаслідок зростання споживчого попиту та ВВП.

Ключові слова: **доходи, первинні доходи, вторинні доходи, формування доходів, розподіл доходів, заробітна плата, рента, підприємницький прибуток, соціальні трансферти, соціальні допомоги.**

JEL Classification: D33; E25; E64.

Як цитувати: Юрчик, Г. М. (2022). Особливості формування первинних та вторинних доходів населення: теоретичний аспект та реалії в Україні. *Соціальна економіка*, 64, 35-47. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-64-04>

In cites: Urchik, G. (2022). Features of formation of primary and secondary incomes of the population: theoretical aspect and realities in Ukraine. *Social Economics*, 64, 35-47. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-64-04> (In Ukrainian)

Вступ. Задекларований Україною зовнішній вектор руху до європейського співтовариства має цілий ряд стримуючих факторів, поміж яких найбільш помітним є суттєво нижчий рівень доходів та життя населення порівняно з європейськими стандартами. На жаль, на сьогоднішній день в Україні найбільша кількість проблем накопичилася у сфері формування доходів населення, що знаходять втілення у надмірній поляризації населення за доходами. Зокрема, дійсний стан справ дає право стверджувати, що в Україні має місце, з однієї сторони, концентрація значного обсягу доходів в руках економічної та політичної еліти, яку навіть виділяють в окремий клас так званої олігархії, а з іншої - спостерігається бідність та зубожіння значної частки населення внаслідок отримання низьких або ж мінімальних доходів. Це обумовлює необхідність дослідження механізму формування доходів населення за фазами розподілу ВВП, що передбачає їх поділ на первинні (відповідає стадії факторного розподілу ВВП у сфері матеріального виробництва) та вторинні (відповідає стадії перерозподілу ВВП через фіскальний механізм на

користь зайнятих у сфері нематеріального виробництва та економічно неактивного населення, яке претендує на соціальний захист). Зазначені проблеми обумовлюють цілу низку негативних мультиплікативних ефектів як в економічній, так і соціальній сфері. Зокрема, «захисною реакцією» значної частки населення на надмірну поляризацію у доходах є тінізація власної діяльності та доходів від неї в цілях максимізації останніх. Значного поширення в бюджетній сфері набула так звана корупція «від злиднів», сутність якої полягає у отриманні фінансової вигоди через зловживанням своїм службовим становищем в цілях виживання в умовах низької офіційної заробітної плати. Крім того, значна асиметрія у доходах обумовлює значні міграційні втрати населення саме в частині тих груп, які реально або ж потенційно формували середній клас в Україні, що є особливо загрозовано в довготривалій перспективі. Низький рівень доходів (у вигляді соціальних трансферів) серед таких соціально вразливих категорій населення як пенсіонери, студенти, інваліди обумовлює зростання соціальної напруги та загострює проблему соціальної безпеки. Це

вказує на те, що формування доходів населення в Україні потребує постійного моніторингу в цілях пошуку шляхів удосконалення механізму розподілу доходів та соціальної політики уряду спрямованої на зниження бідності, вирівнювання можливостей різних груп населення у зростанні власного добробуту. Відтак, **метою даної статті** є критичний аналіз та розвиток теоретичних засад, а також аналітичне дослідження закономірностей формування первинних та вторинних доходів населення за фазами розподілу ВВП.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність у вирішенні таких **завдань**: узагальнити існуючі наукові напрацювання у сфері формування та розподілу доходів населення; обґрунтувати механізм формування та розподілу доходів населення (на основі графічного підходу); розрахувати суми та частки первинних і вторинних доходів населення в Україні, а також їх складових згідно з визначеним порядком; на основі аналітичних досліджень визначити рівень перерозподілу загальних та вторинних доходів через зведений державний бюджет та Пенсійний фонд; оцінити мультиплікативний ефект вторинних доходів на приріст первинних доходів внаслідок зростання споживчого попиту та ВВП. **Об'єктом дослідження** обрано процес формування та розподілу первинних та вторинних доходів населення. **Предметом дослідження** є теоретичні та прикладні аспекти аналізу закономірностей формування доходів населення за стадіями розподілу ВВП.

Огляд літератури. Перші дослідження у сфері формування доходів були започатковані ще фізіократами (Ф. Кене, П. Дюпон, А. Тюрго). Ф. Кене у своїх працях («Загальні принципи економічної політики держави», «Аналіз економічної таблиці») стверджував, що «чистий продукт» створюється тільки в сільському господарстві, що формує дохід нації і є продуктом із земельних володінь, який залишається після сплати усіх видатків. Ф. Кене довів зв'язок між процесами суспільного відтворення та формуванням і розподілом доходів. При цьому стверджував, що основою формування економічної рівноваги є дотримання раціональних пропорцій у розподілі доходів між різними групами населення (Meek, 2008).

Подальше дослідження теорія доходів отримала в рамках класичної школи. Її представник А. Сміт був одним із перших економістів, який у своїй праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776) виклав власні погляди щодо розподілу доходів. На думку, А. Сміта першоджерелом формування доходів є праця у сфері матеріального виробництва, де формуються первинні доходи. При цьому останні він пов'язував із соціальною структурою суспільства, яка

включає три класи (капіталістів, землевласників та найманих робітників). Відповідно первинні доходи для різних класів набувають таких форм: для капіталістів – прибуток; землевласників – рента; найманих робітників – заробітна плата. Доходи інших груп населення, за Смітом, відносяться до вторинних, оскільки джерелом їх формування є перерозподілені первинні доходи (Сміт, 2018). Д. Рікардо продовжив розвивати ідею А. Сміта про розподіл національного доходу між трьома класами суспільства. Зокрема, вчений провів аналітичні дослідження динаміки та пропорцій розподілу прибутку, ренти та заробітної плати, які представив у своєму дослідженні (Рікардо, 2004). У своїй праці «Політична арифметика» (1676) В. Петті сконцентрував свою увагу на науковій розвідці такого виду доходу як заробітна плата, в основу визначення рівня якої поклав фізіологічний прожитковий мінімум (McCormick, 2009). Також В. Петті стверджував, що фактором зростання прибутку та конкурентоспроможності продукції на зовнішніх ринках є саме зниження заробітної плати.

У своїй найвідомішій праці «Капітал» (1867) К. Маркс обґрунтував власну теорію функціонального розподілу доходів. В рамках цієї теорії вчений-економіст стверджував, що поміж усіх факторів виробництва лише праця створює національний дохід, а власники інших факторів виробництва (землі, капіталу) лише привласнюють частину цього доходу. Працівники, за Марксом, створюють вартість продукції, яка перевищує витрати на їх оплату праці (додана вартість). Саме цю частину створеного працівниками доходу привласнюють собі власники інших факторів виробництва на основі експлуатації працюючих (Маркс, 1963).

Представник школи маржиналізму Карл Менгер у своїй праці «Основи політичної економії» (1871) трансформував теорію розподілу доходу в руслі закону спадної граничної цінності. Зокрема, за Менгером, цінність одного фактора виробництва рівна цінності продукту, втрата якого призведе до його невироблення, тоді, як інші фактори будуть оптимально розподілені (Menger, 1971).

У своєму дослідженні «Розподіл багатства» (1899) Дж. Б. Кларк як представник неокласичного напрямку обґрунтував теорію розподілу доходів, що враховує граничну продуктивність факторів. За Б. Кларком, у створенні національного доходу беруть участь чотири фактори виробництва, які отримують відповідні доходи: праця - у формі заробітної плати; капітал - у вигляді процента; земля - через ренту; підприємницький хист - через прибуток. При цьому пропорції розподілу доходу між факторами визначаються їх граничною продуктивністю (Clark, 1908). Варто

відмітити, що критики теорії граничної продуктивності Б. Кларка називали її лише теорією псевдорозподілу в силу того, що вона скоріше обґрунтовує ціноутворення факторів виробництва, а не їх частку у доході.

У 1937 р. А. Боулі опублікував результати власного аналітичного дослідження статистично обґрунтував стійкість частки праці та капіталу як факторів виробництва у національному доході (відповідна закономірність отримала назву «закону Боулі»).

У ХХ ст. теорія доходів набула свого розвитку в праці Дж. М. Кейнса «Загальна теорія зайнятості, процента та грошей» (Keynes, 1936), де вчений-економіст по-новому переосмислює формування та регулювання доходів. Зокрема, за Кейнсом, держава повинна активно регулювати процес формування та розподілу доходів через стимулювання сукупного попиту за посередництвом таких інструментів економічної політики як державні інвестиції та видатки бюджету (в т.ч. на соціальні цілі). Останні запусають так званий ефект мультиплікатора, суть якого полягає в трансформації відповідних коштів у споживчий попит, який сприятиме зайнятості та формуванню доходів тих зайнятих, які задіяні у виробництві відповідних споживчих товарів і послуг. Таким чином, Дж. Кейнс обґрунтував механізм державного регулювання доходів через стимулювання попиту та запуск ефекту мультиплікатора.

На кінець ХХ ст. дослідження проблеми формування і розподілу доходів перейшло переважно на макроекономічний рівень. В цей період вчені формують ряд концепцій, що передбачають активну участь держави у розподілі доходів за посередництвом бюджетної, фіскальної та соціальної політики. Зокрема, варто виділити в цей час такі наукові праці: Т. Сітовський «Огляд деяких теорій розподілу доходів» (1964); Р. Тітмас «Відносини дарування: Від людської крові до соціальної політики» (1970); Г. Еспінг-Андерсен «Три світу капіталізму добробуту» (1990).

Як бачимо, від перших ідей до сучасних теорій доходів пройшло чимало часу, однак проблема формування та розподілу доходів залишається актуальною і сьогодні. В рамках сучасного вектору наукових досліджень з відповідної проблематики варто відзначити доробки ряду вчених. Зокрема, такі науковці як І. Малий, К. Губін, О. Стожок, С. Тютюнникова, Н. Холод, М. Михайлов розпочали дослідження у сфері формування та розподілу доходів населення в Україні ще у період функціонування перехідної економіки. Відтак, на сьогоднішній день відповідні результати в значній мірі вже не відповідають сучасним ринковим реаліям. Серед вчених, в центрі уваги яких безперервно перебуває проблема формування і розподілу доходів (в т.ч. через

призму таких дотичних понять як бідність, нерівність, диференціація доходів або ж рівень життя) варто відзначити науковців Інституту демографії та соціальних досліджень: Е. Лібанову, яка традиційно опікується проблемами бідності та нерівності населення в Україні (Лібанова, 2014); В. Новікова, який досліджує структуру доходів та здійснює їх прогнозування (Новіков, 2005); А. Гвелесіані, який у праці (Гвелесіані, 2008) наводить результати аналізу та прогнозування диференціації доходів, а також визначає механізм їх регулювання; Л. Черенько, яка спочатку розробляючи проблему нерівності в доходах (Черенько, 2015), згодом розширила рамки дослідження до рівня життя населення; С. Полякову, праці якої присвячені бідності населення як прояву нерівності у розподілі доходів (Полякова, 2015) та територіальним диспропорціям рівня життя (Полякова, 2014).

Серед сучасних молодих вчених, які розглядають проблему формування і розподілу доходів в ринковій системі, особливо помітним є доробок Дутчак А., яка зосереджує свою увагу на дослідженні ринкового розподілу доходів в цілому, пошуку шляхів його удосконалення на основі балансу між ефективністю та справедливістю (Дутчак, 2015). Приймак З., звуживши власне дослідження доходів лише до функціонального їх розподілу, наводить розрахунки щодо макроекономічних закономірностей розподілу доходів за двох факторною моделлю для України та Польщі, доводить необхідність сучасного регулювання функціонального розподілу доходів на основі удосконалення інституційного та макроекономічного середовища (Приймак, 2015).

Безумовно, формування та розподіл доходів населення в кожній державі має свої закономірності, які визначаються не лише особливостями економічної системи та макроекономічної динаміки, але і рядом інших факторів. Серед зарубіжних вчених, які досліджують відповідну проблематику варто відзначити Джеральд Отен (Auten Gerald, 2021), який провів аналітичні дослідження розподілу доходів населення у США за даними декларацій, дійшовши висновку про те, що реальні доходи в США зросли для всіх груп населення (при цьому зростання для груп з найвищими доходами було нижчим). У науковому дослідженні (Ozhamaratli et al., 2022) авторським колективом представлено підхід до обґрунтування наявності зв'язку між розподілом доходів та віком населення у США та Великобританії на основі методології калібрування за допомогою панельних опитувань. У дослідженні Тао Ю. (Tao & Phys, 2021) представлено результати аналізу доходів населення у Великобританії за 2000-2015 рр., на основі чого автор структурував суспільство

на три класи (з наднизькими доходами; з низькими та середніми доходами; високими доходами). При цьому автор стверджує, що частка класу з низькими та середніми доходами на рівні 90-95% в сукупних доходах відповідає «boltzmann-like» (больцманівському розподілу), що використовується для опису добре функціонуючої ринкової економіки.

Т. Морейра Альберті, Кенія де Соуза у праці (Alberti et al., 2022) представили результати дослідження впливу галузевої структури економіки на розподіл доходів населення, що є основою для розробки політики інклюзивного зростання. Остання може створити можливості для зайнятості населення з низькими доходами та таким чином усунути бідність.

Таким чином, велика кількість праць з відповідної проблематики як у колі вітчизняних, так і зарубіжних вчених підтверджує актуальність обраного напрямку дослідження. Врахувавши ж брак наукових розробок саме щодо дослідження закономірностей формування первинних та вторинних доходів населення за фазами розподілу ВВП, в даній праці особлива увага буде присвячена саме даній проблематиці.

Методологія дослідження. Виконання дослідження базувалося на застосуванні ряду методів: узагальнення - для визначення існуючих наукових напрацювань в теорії формування та розподілу доходів; статистичного аналізу та порівняння – для систематизації даних, аналізу динаміки і закономірностей формування та розподілу первинних й вторинних доходів населення, оцінювання рівня перерозподілу вторинних та загальних доходів через зведений державний бюджет і Пенсійний фонд, обґрунтування мультиплікативного впливу вторинних доходів на первинні доходи через приріст споживчого попиту та ВВП; критичного аналізу - для обґрунтування власної позиції щодо порядку формування та розподілу первинних та вторинних доходів населення; абстрактно-логічного методу – для формулювання висновків за результатами дослідження.

Наукова новизна даної роботи полягає в розрахунку суми та часток первинних і вторинних доходів населення, визначенні їх внутрішньої структури та закономірностей формування протягом 2014-2020 рр. За результатами аналітичних досліджень визначено рівень перерозподілу доходів (в т.ч. вторинних) через зведений державний бюджет та Пенсійний фонд, обґрунтовано мультиплікативний вплив вторинних доходів на формування первинних доходів через приріст споживчого попиту та зростання ВВП.

Основні результати. Процес формування та розподілу доходів є однією з найбільш важливих складових соціально-економічної системи будь-якої держави. Негативні

тенденції та проблеми у цій сфері породжують проблеми надмірної диференціації доходів у суспільстві та бідності, що не дозволяють забезпечити гідний рівень життя для значної частини населення. З огляду на це, дослідження проблеми формування та розподілу доходів населення в Україні не викликає жодних сумнівів. Необхідною передумовою для проведення аналітичних досліджень у вказаній сфері є обґрунтування основних понять та теоретичних аспектів процесу формування та розподілу доходів в цілях усунення термінологічної невизначеності.

Всебічний аналіз існуючих визначень поняття «дохід» та/або «доходи» свідчить, що у науці існують різні підходи до його трактування. Поняття «дохід» переважно вживається для означення грошових коштів або матеріальних цінностей, що отримують різні економічні суб'єкти (державна, суб'єкти підприємництва та населення) в результаті будь-якої діяльності. Звичайно, таке трактування є чітким та змістовно досить емним, відтак поняття «доходу» в рамках даного дослідження вживатиметься саме в такому значенні.

Розподіл доходів на первинні та вторинні потребує визначеності щодо стадій їх формування. Так, на думку А. Семенченко на першому рівні розподілу створеного ВВП відбувається первинний розподіл доходів за факторами виробництва (на оплату праці, дохід від власності, дохід від підприємницької діяльності) (Семенченко, 2017). На наступному рівні, на думку дослідника, відбувається перерозподіл отриманих доходів через систему збору податків, сплати внесків за соціальним страхуванням, соціальних виплат, дотацій, субсидій населенню, перерозподілу доходів всередині домогосподарств та формування індивідуального розподілу доходів населення. А. Дутчак процес розподілу доходів тісно пов'язує із формуванням об'єктивних умов виробництва. Зокрема, автор виділяє три стадії формування та розподілу доходів: 1) довиробничий розподіл (передбачає розподіл засобів виробництва, робочої сили за галузями та споживчих благ); 2) первинний (функціональний, факторний) розподіл доходів (власники факторів виробництва отримують частку вартості виробленого продукту у вигляді зарплати, прибутку, ренти, відсотку); 3) перерозподіл доходів (вилучення частини доходів у одних для передавання їх іншим або добровільне передання доходів одними іншим: державою – через податки; в сім'ї – шляхом розподілу загального доходу сім'ї між її членами) (Дутчак, 2005). Вище наведені підходи до визначення процесу формування та розподілу доходів, на нашу думку, є досить логічним та несуперечливими. Деяко іншою є авторська позиція

О. Стойко та І. Дема, які вважають, що розподіл вартості ВВП здійснюється в два етапи: 1) первинний розподіл – це розподіл доданої вартості та формування первинних доходів економічних суб'єктів, які беруть участь у створенні ВВП. Первинними доходами на цьому етапі у працівників є заробітна плата; у суб'єктів господарювання сфери матеріального виробництва – прибуток; у держави – прибуток державного сектора економіки, надходження від державних послуг, ресурсів, угідь, а також непрямі податки. Далі вчені конкретизують, що первинні доходи не утворюють суспільних грошових фондів, необхідних для розвитку різних галузей, задоволення потреб громадян. Тому необхідним є подальший перерозподіл ВВП; 2) перерозподіл полягає у створенні й використанні централізованих фондів (державний бюджет і державні цільові фонди), місцеві бюджети. Перерозподіл, у свою чергу, здійснюється у два етапи: перший етап характеризується вилученням у економічних суб'єктів частини доходів у вигляді податків і формуванням централізованих фондів; другий етап полягає у використанні централізованих фондів і формуванні доходів окремих суб'єктів (на цьому етапі формуються як первинні доходи – заробітна плата працівників бюджетної сфери, які також підлягають розподілу через сплату податків, так і вторинні доходи – у вигляді різних соціальних виплат із централізованих фондів громадянам (субсидії, пенсії, стипендії тощо) та асигнування коштів суб'єктам господарювання (субсидії, дотації тощо) (Стойко, Дема, 2014). Задорожна Р. у своїй праці (Задорожна, 2014) доводить, що створений ВВП є основою для первинного розподілу доходів. Первинні доходи у вигляді прибутку та доходів від власності можуть отримувати одиниці всіх інституційних секторів (в т.ч. одиниці сектору державного управління у вигляді надходжень податків на виробництво та імпорт за відрахуванням сум аналогічних субсидій). Отримані первинні доходи підлягають перерозподілу: спочатку за допомогою поточних трансфертів у грошовій формі, потім із застосуванням соціальних трансфертів у натуральній формі (Задорожна, 2014). Даний підхід відрізняється тим, що в результаті первинного розподілу доходів, на думку автора, формуються і доходи держави в результаті задіяння фіскального механізму. Тобто, держава ніби отримує свою частку доходу у створеному продукті у вигляді податків. Варто зазначити, що два останні наведені підходи в більшій мірі відповідають Системі національних рахунків та передбачає скоріше формування доходів інституційних секторів економіки, а не населення або ж домогосподарств як первинних суб'єктів економічних відносин. Такий підхід

з точки зору концепції формування доходів саме населення викликає сумніви щодо доцільності віднесення непрямих податків до доходів держави, які вона отримала в результаті створення ВВП на стадії його первинного розподілу, а також віднесення заробітної плати бюджетників до первинних доходів, в той час як першоджерелом їх виплати є податкові платежі з факторних доходів.

На нашу думку, держава приймає участь у первинному розподілі доходів виключно як суб'єкт господарювання, що володіє державними підприємства або часткою у статутному фонді корпорацій, а відтак отримує свою частку підприємницького прибутку, ренти. Водночас, відносити податки, які отримала держава від оподаткування факторних доходів, до її первинних доходів не коректно (суперечить самій природі первинних доходів та податків). Щодо заробітної плати працівників бюджетної сфери, то попри те, що вона також підлягає оподаткуванню, все ж у комплексному механізмі формування та розподілу доходів населення вона відноситься саме до вторинних доходів, першоджерелом виплати яких є акумулюванні в бюджеті податкові платежі. Спираючись на вище наведену критеріальну базу, авторське бачення механізму формування та розподілу доходів населення за стадіями розподілу ВВП представлено на рис. 1.

З огляду на такий підхід до обґрунтування процесу формування та розподілу доходів населення, проведення відповідних аналітичних досліджень базуватиметься на використанні статистичних даних з розділу «Доходи та витрати населення», а не «ВВП за категоріями кінцевого доходу». Це обумовлене тим, що останнє джерело даних відповідає методиці СНР та орієнтоване в більшій мірі на визначення формування та розподілу доходів за інституційними секторами економіки, а не населення (домогосподарств).

Аналіз доходів населення України за основними джерелами їх формування (табл. 1) свідчить, що загальна сума доходів протягом 2014-2020 рр. номінально суттєво зросла. При цьому основою складовою доходів в Україні традиційно залишається заробітна плата, частка якої з 2016 р. суттєво збільшилась та протягом 2016-2020 р. варіювала в межах від 43,8-47,1%. Значимість прибутку у формуванні доходів населення є суттєво меншою (протягом 2014-2020 рр. становила від 15,4 до 18,4%). Водночас питома вага доходів від власності суттєво знизилась та на кінець 2020 р. склала менше 3%.

Крім того, досить значимим джерелом формування доходів населення є соціальні допомоги та інші поточні трансферти. Позитивно, що їх частка в сукупних доходах протягом 2014-2020 рр. дещо зменшилась та у

2020 р. складала 33,8%. При цьому у цій комплексній статті доходів населення найбільшу частку складають соціальні допомоги (у 2020 р.

– 16,1%) та соціальні трансферти у натуральній формі (протягом 2014-2020 рр. відповідна частка становила від 11,5 до 14,4%).

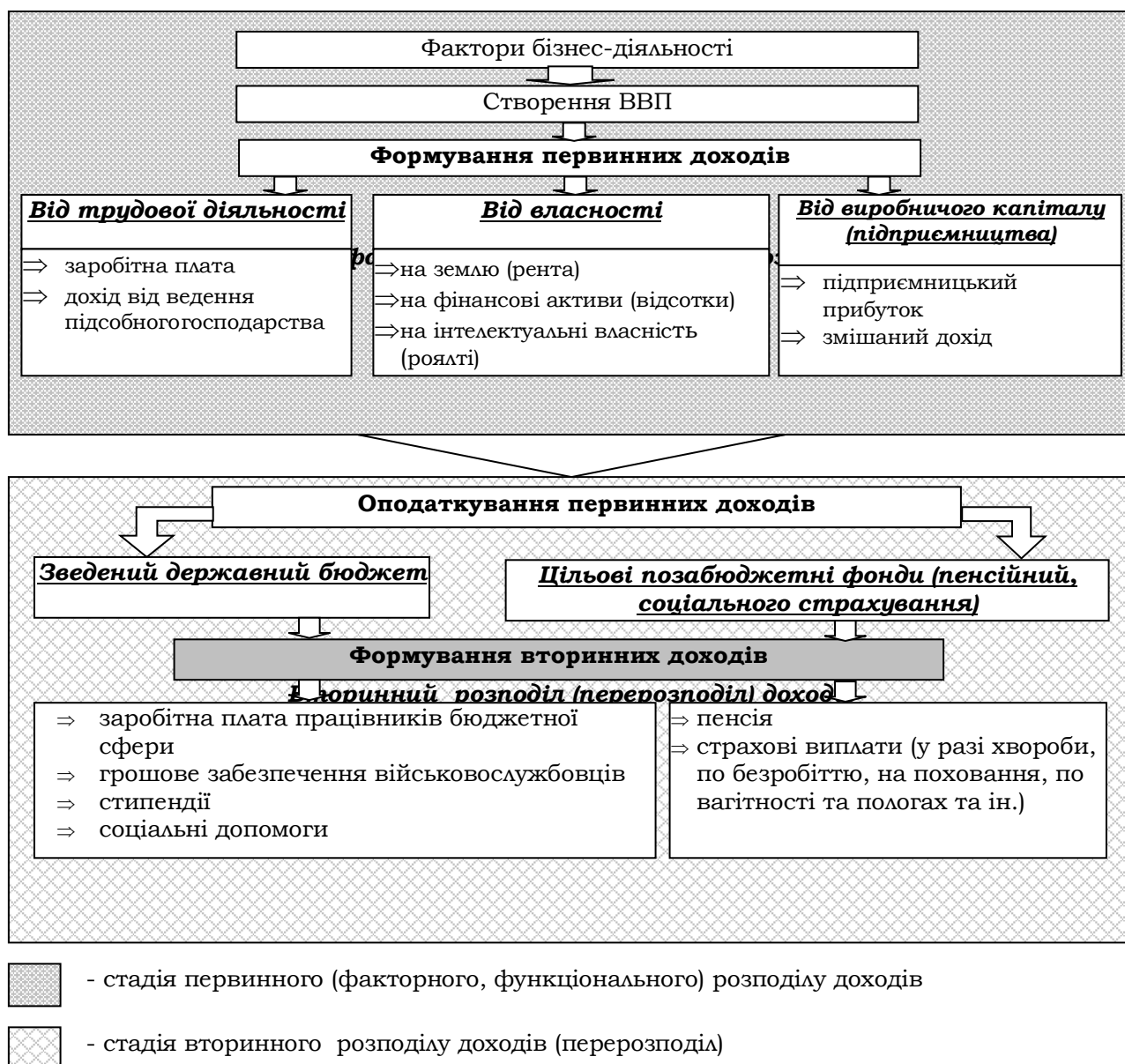

Рис. 1. Механізм формування та розподілу доходів населення
Fig. 1. Mechanism of formation and distribution of population incomes

Для визначення суми та частки первинних і вторинних доходів у їх загальних доходах необхідно визначити суму та частку оплати праці, джерелом виплати якої є зведений державний бюджет (рис. 2). Як бачимо, частка оплати праці за рахунок бюджету є досить значимою (протягом 2014-2020 рр. припадало від 17,7 до 20,3%).

Виділення суми заробітної плати, що виплачується зі зведеного державного бюджету (так звана заробітна плата «бюджетників»), та віднесення її до вторинних доходів, дало право визначити суму та частку первинних та вторинних доходів населення в Україні (табл. 2).

Розрахунки свідчать, що частка первинних доходів в Україні переважає та в часі дещо зростає, що є позитивним (протягом 2014-2020 рр. відповідна частка варіювала з 54,9 до 59,6%, а у 2020 р. сягнула 57%). Щодо вторинних доходів, то їх частка дещо зменшилась (з 45,1 у 2014 р. до 40,4% та 43,0% відповідно у 2019 та 2020 р.). Показово, що до 2019 р. темпи зростання первинних доходів завжди перевищували вторинні. Водночас, у 2020 р. вперше приріст вторинних доходів суттєво перевищив приріст первинних доходів (14,9% проти 3,4% відповідно).

Таблиця 1. Динаміка та структура доходів населення України, 2014-2020 рр.
Table 1. Dynamics and structure of incomes of the population in Ukraine, 2014-2020

Роки	Од.	Доходи всього	у тому числі:						
			зарпла- та	прибуток та змішаний дохід	дохід від власності	соціальні допомоги та інші поточні трансферти	у тому числі:		
							соціальні допомоги	інші одержані поточні трансферти	соціальні трансферти в натурі
2014	мрд. грн.	1516,8	615,0	254,3	85,1	562,3	311,4	55,1	195,9
	% до всього	100,0	40,5	16,8	5,6	37,1	20,5	3,6	12,9
2015	мрд. грн.	1772,0	709,6	323,5	80,0	658,9	342,6	79,7	236,6
	% до всього	100,0	40,0	18,3	4,5	37,2	19,3	4,5	13,4
2016	мрд. грн.	2051,3	898,3	378,2	75,5	699,3	337,8	91,0	270,6
	% до всього	100,0	43,8	18,4	3,7	34,1	16,5	4,4	13,2
2017	мрд. грн.	2652,1	1209,1	477,9	78,7	886,5	391,8	112,3	382,3
	% до всього	100,0	45,6	18,0	3,0	33,4	14,8	4,2	14,4
2018	мрд. грн.	3248,7	1529,4	572,1	91,2	1056,1	465,8	144,2	446,2
	% до всього	100,0	47,1	17,6	2,8	32,5	14,3	4,4	13,7
2019	мрд. грн.	3744,1	1758,6	678,2	117,0	1190,3	558,5	193,0	438,7
	% до всього	100,0	47,0	18,1	3,1	31,8	14,9	5,2	11,7
2020	мрд. грн.	4045,2	1832,3	740,3	105,0	1367,6	651,8	249,2	466,6
	% до всього	100,0	45,3	18,3	2,6	33,8	16,1	6,2	11,5

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України¹

Аналіз внутрішньої структури первинних та вторинних доходів населення України свідчить (рис. 3), що вона принципово відрізняється. Так, якщо у первинних доходах домінує зарбітна плата (понад 60%) та прибуток і змішаний дохід (понад 30%), то у вторинних

– соціальні допомоги та інші поточні трансферти (близько 80%). Такі закономірності у формуванні структури первинних і вторинних доходів, на нашу думку, відповідають їх сутності та економічному змісту.

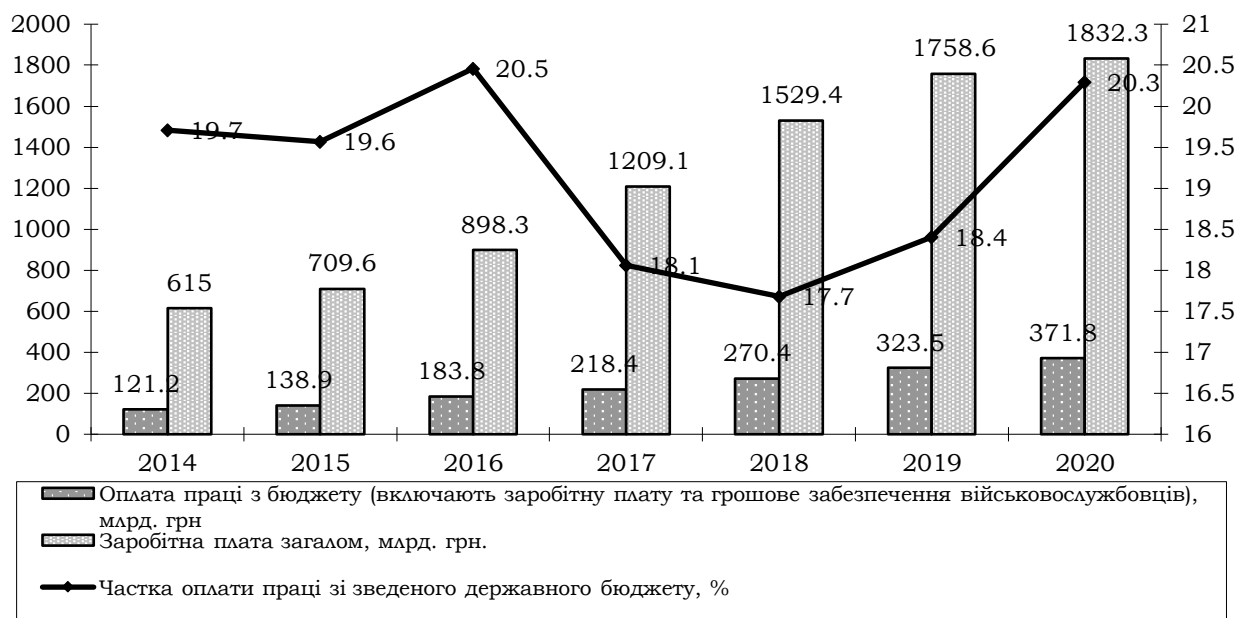

Рис. 2. Показники оплати праці зі зведеного державного бюджету України, 2014-2020 рр.

Fig. 2. Wage indicators from the consolidated state budget of Ukraine, 2014-2020

Джерело: побудовано автором за аналітичними матеріалами Міністерства фінансів України (річні звіти про виконання бюджету)²

¹ Державна служба статистики України. Статистичні дані (2015-2020). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 16.10.2022).

² Міністерство фінансів України. Дані та аналітика. Звіти про виконання бюджету (2014-2020рр.). URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets> (дата звернення: 16.10.2022).

Таблиця 2. Розподіл доходів населення України на первинні та вторинні, 2014-2020 рр.
Table 2. Distribution of incomes of the population in Ukraine by primary and secondary, 2014-2020

Роки	Доходи всього		Первинні доходи			Вторинні доходи		
	мрд грн	% до поп. року	мрд грн	% до всього доходів	% до поп. року	мрд грн	% до всього доходів	% до поп. року
2014	1516,8	-	833,2	54,9	-	683,5	45,1	-
2015	1772	116,8	974,2	55,0	116,9	797,8	45,0	116,7
2016	2051,3	115,8	1168,2	57,0	119,9	883,1	43,0	110,7
2017	2652,1	129,3	1547,3	58,3	132,5	1104,9	41,7	125,1
2018	3248,7	122,5	1922,3	59,2	124,2	1326,5	40,8	120,1
2019	3744,1	115,2	2230,3	59,6	116,0	1513,8	40,4	114,1
2020	4045,2	108,0	2305,8	57,0	103,4	1739,4	43,0	114,9

Джерело: авторські розрахунки за даними табл. 1 та рис. 2

Дослідження значимості зведеного державного бюджету та пенсійного фонду у формуванні вторинних доходів населення (табл. 3) свідчить, що протягом 2014-2020 рр. від 44,2 до 48,8% всіх видатків бюджету спрямовувалося на фінансування видатків, які є основою формування вторинних доходів населення.

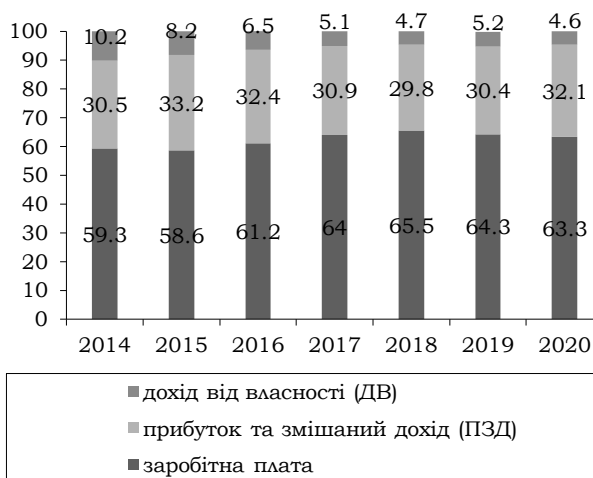
В той же час, Пенсійний фонд протягом 2014-2020 рр. від 67 до 79% загальних видатків спрямовував на пенсійне забезпечення населення, що є важливим джерелом формування вторинних доходів населення.

Визначення обсягу видатків зі зведеного державного бюджету та Пенсійного фонду, які спрямовуються на формування вторинних доходів населення, дозволило розрахувати рівень перерозподілу вторинних та загальних доходів через відповідні суспільні фінансові фонди (табл. 4).

Розрахунки свідчать, що близько 30% вторинних доходів перерозподіляються через зведений державний бюджет. Водночас, через Пенсійний фонд частка перерозподілених вторинних доходів суттєво знизилась (з 22,8%

у 2014 р. до 13,9% у 2020 р.). Загалом, можна констатувати що через вище вказані суспільні фінансові фонди перерозподіляється близько половини вторинних доходів, інша ж частка припадає на інші публічні суспільні фонди (на випадок безробіття, з соціального страхування), недержавні інституції (різного роду благодійні фонди, громадські організації) або ж приватних осіб. Щодо рівня перерозподілу загальних доходів через зведений державний бюджет та Пенсійний фонд, то протягом 2014-2020 рр. він варіював від 24,8 до 31%.

В рамках даного дослідження варто підкреслити, що податки, які сплачені з первинних доходів, є джерелом виплати вторинних доходів. Однак, це не означає, що вторинні доходи є свого роду «безеквівалентною платою» на утримання відповідних категорій населення. Насправді вторинні доходи за ефектом мультиплікатора зумовлюють зростання споживчого попиту, а відтак – зростання ВВП та доходів населення, які задіяні у виробництві відповідних товарів і послуг.

а) первинних доходів

б) вторинних доходів

Рис. 3. Структура доходів населення України, 2014-2020 рр., %

Fig. 3. The structure of primary and secondary incomes of the population in Ukraine, 2014-2020, %

Таблиця 3. Показники фінансової участі зведеного державного бюджету та пенсійного фонду у формуванні вторинних доходів населення

Table 3. Financial participation of the consolidated state budget and the pension fund in the formation of secondary income of the population

Видатки	2014 рік		2015 рік		2016 рік		2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік	
	мрд грн	% до всього видатків	мрд грн	%	мрд грн	%	мрд грн	%	мрд грн	%	мрд грн	%	мрд грн	%
Зведений державний бюджет														
Заробітна плата	95,1	18,2	103,2	15,2	129,3	15,5	154,5	14,6	194,0	15,5	222,9	16,2	253,7	15,9
Грошове забезпечення військово-службовців	26,1	5,0	35,7	5,3	54,5	6,5	63,8	6,0	76,4	6,1	100,6	7,3	118,2	7,4
Виплата пенсій і допомоги	77,5	14,8	96,2	14,1	144,1	17,2	134,7	12,7	151,3	12,1	182,9	13,3	203,5	12,8
Стипендії	1,2	0,2	1,3	0,2	1,3	0,2	5,2	0,5	5,2	0,4	5,1	0,4	5,4	0,3
Інші виплати населенню	55,1	10,5	72,9	10,7	107,8	12,9	140,2	13,3	144,2	11,5	124,3	9,1	123,9	7,8
Всього видатків спрямованих на формування вторинних доходів населення	255,1	48,8	309,3	45,5	436,9	52,3	498,4	47,2	571,1	45,7	635,8	46,3	704,6	44,2
Пенсійний фонд														
Видатки на пенсійне забезпечення (без врахування видатків державного бюджету)	190,1	78,1	208,3	78,4	199,6	78,8	223,1	76,5	253,6	70,7	291,9	67,0	321,4	67,0

Джерело: побудовано автором за звітами Пенсійного фонду¹ та аналітичними матеріалами Міністерства фінансів України²

Досить цікавим та обґрунтованим з точки зору теорії макроекономіки щодо кількісного виміру економічної ефективності соціальних видатків є авторський підхід Г. Лопушняк (Лопушняк, 2010) та О. М. Підхормного (Підхормний, 2018), що базується на оцінюванні їх мультиплікативного ефекту на основі відповідного коефіцієнта – мультиплікатора державних витрат (видатків). Як обґрунтовано в роботі (Лопушняк, 2010), мультиплікатор державних видатків показує як змінюється обсяг виробництва в державі

при зростанні цих видатків на одиницю. При цьому величина мультиплікатора державних видатків (m) залежить від граничної схильності до споживання (MPC), частки податків, які держава справляє з доходів (t), схильності економічних суб'єктів частину своїх доходів спрямовувати на купівлю імпортованих товарів (MPM) (Лопушняк, 2010; Дехтяр, 2013):

$$m = \frac{1}{1 - MPC \times (1 - t) + MPM} \quad (1)$$

Таблиця 4. Показники перерозподілу доходів через зведений державний бюджет та Пенсійний фонд в Україні, 2014-2020 рр.

Table 4. The level of income redistribution through the consolidated state budget and the Pension Fund in Ukraine, 2014-2020

Роки	Рівень перерозподілу вторинних доходів (%) через		Рівень перерозподілу загальних доходів (%) через	
	зведений державний бюджет	Пенсійний фонд	зведений державний бюджет	Пенсійний фонд
2014	30,61	22,8	16,8	12,5
2015	31,75	21,4	17,5	11,8
2016	37,40	17,1	21,3	9,7
2017	32,21	14,4	18,8	8,4
2018	29,71	13,2	17,6	7,8
2019	28,51	13,1	17,0	7,8
2020	30,56	13,9	17,4	7,9

¹ Пенсійний фонд України. Звіти про виконання бюджету Пенсійного фонду України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/byudzhet/zvit-pro-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny/> (дата звернення: 16.09.2022).

² Міністерство фінансів України. Дані та аналітика. Звіти про виконання бюджету (2014-2020 рр.). URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets> (дата звернення: 16.10.2022).

Розрахунок мультиплікатора соціальних видатків (m) на основі вище наведеного підходу в частині видатків, які спрямовані на формування вторинних доходів, (табл. 5) свідчить, що соціальні видатки чинять стимулюючий вплив на ВВП держави, оскільки $m > 1$. Тобто, одна гривня, яка спрямовується на фінансування соціальних видатків, зумовлює позитивний мультиплікативний ефект у вигляді приросту ВВП більше ніж на одну гривню (протягом 2010-2020 рр. варіював від 1,19 до 1,65 грн/грн).

Відомий мультиплікатор соціальних видатків дозволив визначити приріст ВВП за рахунок соціальних видатків, що спрямовані на формування вторинних доходів населення зі зведеного державного бюджету та Пенсійного фонду (як добуток мультиплікатора m та суми відповідних видатків). Очевидно, що

вторинні доходи, які формуються за рахунок видатків бюджету та Пенсійного фонду, призводять до суттєвого зростання ВВП (протягом 2014-2020 рр. відповідний приріст варіював від 29,6 до 38,1%). Це відбувається внаслідок формування платоспроможного попиту населення, яке отримує вторинні доходи. В свою чергу, зростання ВВП є фактором зростання первинних доходів (протягом 2014-2020 рр. відповідний приріст постійно зростав – з 318 млрд грн у 2014 р. до 922 млрд грн у 2020 р.). Таким чином, можна констатувати, що не лише первинні доходи є фактором прямого впливу на формування вторинних доходів, але і вторинні доходи обумовлюють зростання первинних доходів через мультиплікативний ефект внаслідок зростання споживчого попиту та ВВП.

Таблиця 5. Розрахунок приросту ВВП і первинних доходів в результаті мультиплікативного впливу соціальних видатків, що спрямовані на формування вторинних доходів в Україні, 2010-2020 рр.

Table 5. Calculation of GDP growth and primary incomes as a result of the multiplicative effect of social expenditures aimed at the formation of secondary incomes in Ukraine, 2010-2020

Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
<i>ВВП та основні його складові (фактичні дані)</i>							
Валовий внутрішній продукт, млрд грн	1586,9	1988,5	2385,4	2983,9	3560,6	3978,4	4222,0
Кінцеві споживчі витрати, млрд грн	1430,0	1723,6	2032,3	2618,1	3209,3	3704,9	3908,8
Податки за виключенням субсидій на виробництво та імпорту, млрд грн	204,2	315,9	369,3	467,3	547,6	563,7	593,8
Імпорт товарів і послуг, млрд грн	826,8	1097,9	1341,1	1662,1	1919,9	1957,8	1702,9
<i>Розрахунок мультиплікатора соціальних видатків, що спрямовані на формування вторинних доходів населення</i>							
Гранична схильність до споживання	0,901	0,867	0,852	0,877	0,901	0,931	0,926
Граничний податковий коефіцієнт	0,129	0,159	0,155	0,157	0,154	0,142	0,141
Гранична схильність до імпорту	0,521	0,552	0,562	0,557	0,539	0,492	0,403
Мультиплікатор соціальних видатків	1,359	1,215	1,187	1,224	1,288	1,443	1,645
<i>Розрахунок приросту ВВП, зумовленого мультиплікативним впливом соціальних видатків</i>							
Видатки соціального призначення, що спрямовані на формування вторинних доходів населення (зі зведеного державного бюджету та Пенсійного фонду), млрд грн	445,2	517,6	636,5	721,5	824,7	927,7	1026
Мультиплікативний приріст ВВП за рахунок соціальних видатків , що спрямовані на формування вторинних доходів населення, млрд грн	605,0	628,9	755,5	883,1	1062,2	1338,3	1688,2
% до офіційного ВВП	38,1	31,6	31,7	29,6	29,8	33,6	40,0
Приріст первинних доходів в результаті мультиплікативного ефекту від вторинних доходів, млрд грн ¹	317,7	308,1	370,0	458,3	573,5	750,5	922,0

Висновки. В основу поділу доходів на первинні та вторинні варто покласти процес розподілу ВВП. На першому етапі розподілу ВВП відбувається формування первинних доходів за факторами виробництва: від трудової діяльності – заробітна плата та доходів від особистого підсобного господарства; від власності – рента, відсотки, рояліті; на виробничий капітал – підприємницький прибуток.

Формування вторинних доходів відбувається на наступному етапі розподілу створеного ВВП та первинних доходів внаслідок задіяння фіскального механізму через суспільні фінансові фонди. Зі зведеного державного бюджету та Пенсійного фонду як найбільш значимих суспільних фінансових фондів формуються такі доходи: заробітна плата працівників бюджетної сфери, грошове збез-

¹ Розрахунки проведено на основі збереження частки первинних доходів у ВВП за відповідний рік.

печення військових, стипендії, соціальні допомоги, пенсії, виплати за соціальним страхуванням тощо).

Сума та частка первинних доходів переважає вторинні доходи в загальних доходах населення України (у 2020 р. відповідні показники склали 2306 млрд грн/ 57% проти 1740 млрд грн/ 43%). Формування доходів населення в Україні характеризується такими закономірностями: приріст первинних доходів є суттєво вищим порівняно з вторинними (виняток склав тільки 2020 р.); частка вторинних доходів зменшується, натомість питома вага первинних доходів має тенденцію до зростання. У структурі первинних доходів переважає заробітна плата (понад 60%), в той час як у вторинних доходах майже 80% припадає на соціальні допомоги та поточні трансферти. Найбільш значимими джерелами формування вторинних доходів населення є зведений державний бюджет та Пенсійний фонд, з яких на соціальні видатки, які є основою формування вторинних доходів, припадає відповідно майже половина та понад дві третини загальних видатків. При

цьому протягом 2014-2020 рр. близько 30% та 13-23% вторинних доходів перерозподілялося відповідно через зведений державний бюджет та Пенсійний фонд. Частка перерозподілу загальних доходів є об'єктивно суттєво нижчою.

Вторинні доходи обумовлюють зростання первинних доходів за таким логічним «ланцюжком» причинно-наслідкових зв'язків: формування вторинних доходів → формування / зростання споживчого попиту → зростання ВВП → зростання первинних доходів в частині тих зайнятих, які задіяні у виробництві відповідних товарів та послуг (так званий ефект мультиплікатора). Протягом 2014-2020 рр. мультиплікатор соціальних видатків в Україні складав від 1,19 до 1,65 грн/грн, тобто видатки, що спрямовувалися на формування вторинних доходів, призводили до розширеного зростання ВВП від 1,19 до 1,65 на кожну гривню. Мультиплікативний приріст ВВП обумовив зростання первинних доходів від 318 млрд грн у 2014 р. до 922 млрд грн у 2020 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Meek R. L. *Economics of Physiocracy*. Routledge, 2008. 440 p.
2. Сміт А. Багатство народів. Дослідження про природу та причини добробуту націй. К. : Наш формат, 2018. 772 с.
3. Ricardo D. *The Principles of Political Economy and Taxation*. NY: Dover Publications, 2004. 320 p.
4. McCormick T. William Petty: And the Ambitions of Political Arithmetic. Oxford University, 2009. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199547890.001.0001>
5. Маркс К., Енгельс Ф. Капітал. Критика політичної економії. Київ : Державне видавництво літератури УРСР, 1963. 848 с.
6. Menger C. *Principles of economics* / transl. by J. Dingwall, Bert f. Hoselitz. Auburn, Alabama. Ludwig von Mises Institute, 1971. URL: https://cdn.mises.org/principles_of_economics.pdf (дата звернення: 15.11.2022).
7. Bates C. J. *The Distribution of Wealth: A Theory of Wages, Interest and Profits*. New York: The Macmillan Company, 1908. 445 p. URL: <https://oll.libertyfund.org/title/clark-the-distribution-of-wealth-a-theory-of-wages-interest-and-profits> (дата звернення: 10.11.2022).
8. Keynes J. M. *The General Theory of Employment, Interest and Money*. 1936. URL: <https://www.marxists.org/reference/subject/economics/keynes/general-theory/index.htm> (дата звернення: 10.10.2022).
9. Лібанова Е. М. Нерівність в українському суспільстві: витоки та сучасність. *Економіка України*. 2014. № 3. С. 4–19.
10. Новіков В. М., Семенов В. В. Актуальні питання структурного аналізу і прогнозування доходів населення. *Економіка України*. 2005. № 7. С. 74–82.
11. Гвелесіані А. Г. Диференціація грошових доходів населення: аналіз, прогноз та механізм регулювання : монографія / відп. ред. В. М. Новіков. Київ, 2008. 155 с.
12. Черенько Л. М. Нерівність у доходах: стан і можливі наслідки та шляхи подолання негативних тенденцій. *Демографія та соціальна економіка*. 2004. № 1-2. С. 110–115.
13. Полякова С. В., Новосільська Т. В. Бідність населення за споживанням: нові виміри. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. № 1. С. 22–31.
14. Полякова С. В. Територіальна диспропорційність рівня життя населення: теоретичні аспекти дослідження. *Демографія та соціальна економіка*. 2014. № 2 (22). С. 198–207.
15. Дутчак А. В. Соціально-економічний механізм функціонування ринкового розподілу доходів : дис... к.е.н.; спец.: 08.00.01. Чернівці, 2015. 250 с.
16. Приймак З. В. Функціональний розподіл доходів в економіці України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01. Львів, 2015. 204 с.
17. Gerald Au. Recent Research on Income Distribution: An Overview of the Field. *Capitalism & Society*. 2021. Vol. 15, Issue 1. URL: <https://ssrn.com/abstract=3985575> (дата звернення: 10.10.2022).
18. Ozhamaratli F., Kitov O., Barucca P. A. Generative model for age and income distribution. *EPJ Data Sci*. 2022. Vol. 11, Issue 4. DOI: <https://doi.org/10.1140/epjds/s13688-022-00317-x>
19. Tao Y., Phys A. Boltzmann-like income distribution in low and middle income classes: evidence from the United Kingdom. *Stat Mech Appl*. 2021. Vol. 578. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.physa.2021.126114>.

20. Alberti T. M., de Souza K., Porsse A. Poverty and the functional distribution of income in the input–output framework: in pursuit of strategies for inclusive growth. *Economic Systems Research*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.1080/09535314.2022.2067029>
21. Семенченко А. В. Регулювання доходів населення в контексті соціальної стратифікації суспільства : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.07. Харків, 2017. 205 с.
22. Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси : навч. посіб. / за ред. О. Я. Стойка. Київ : Алерта, 2014. 432 с.
23. Задорожна Р. Дослідження формування вільних фінансових ресурсів в рамках циклу суспільного відтворення на засадах методологічного стандарту системи національних рахунків. *Економіка та управління АПК*. 2014. № 1. С. 16-21. URL: https://econommeneg.btsau.edu.ua/sites/default/files/visnyku/economika/zadorogna_1-2014.pdf (дата звернення: 12.10.2022).
24. Лопушняк Г. Бюджетні видатки як інструмент державного регулювання соціально-економічного розвитку України. *Демократичне врядування*. 2010. № 6. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/dg/vsi-vurysky/vurysk-6-2010> (дата звернення: 20.11.2022).
25. Підхонний О. М., Журба О. Ю. Бюджетні видатки як інструмент державного регулювання соціально-економічного розвитку України. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2018. Вип. 55. С. 18–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_ekon_2018_55_5 (дата звернення: 12.10.2022).
26. Дехтяр Н. А., Боярко І. М., Дейнека О. В. Оцінка впливу зміни обсягу державних видатків на економічне зростання країн-членів Європейського союзу та України. *Вісник Української академії банківської справи*. 2013. № 1(34). С. 121–125.

Стаття надійшла до редакції 24.11.2022 р.

Стаття рекомендована до друку 22.12.2023 р.

Galina Urchik, PhD (Economics), Associate Professor, National University of Water Management and Environmental Engineering, 11, Soborna Str., Rivne, 33028, Ukraine
g.m.urchik@nuwm.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-1013-6940>

FEATURES OF FORMATION OF PRIMARY AND SECONDARY INCOMES OF THE POPULATION: THEORETICAL ASPECT AND REALITIES IN UKRAINE

Abstract. This article is devoted to the theoretical and analytical study of the peculiarities of the formation and distribution of incomes of the population. Based on the synthesis of existing scientific achievements, we have determined the order of formation of primary and secondary incomes by stages of GDP distribution. We prove that the first stage of distribution of the created GDP is formed by factor primary incomes (from labor activity, property and productive capital). Thereafter, the redistribution of income occurs through the use of the fiscal mechanism and the accumulation of funds in public financial funds, from which secondary incomes such as wages of public sector employees, military salaries, scholarships, social benefits, pensions, social insurance payments and other social transfers are paid. Based on the analysis, we find that the share of primary income in Ukraine prevails over secondary income (57% vs. 43% in 2020). It is substantiated that the formation and distribution of personal income in Ukraine is characterized by the following main patterns: the growth of primary income is significantly higher than secondary income (the exception was only in 2020); the share of primary income tends to increase, and the share of secondary income decreases. We state that wages and salaries account for more than 60% of primary income, while social benefits and current transfers account for almost 80% of secondary income. Important sources of secondary incomes in Ukraine are the consolidated state budget and the Pension Fund (in their total expenditures, almost half and more than two-thirds, respectively, are the basis for the formation of secondary incomes). The author's calculations showed that in Ukraine, almost half of all secondary incomes of the population are redistributed through the consolidated state budget and the Pension Fund (with a corresponding distribution of 30% and 13-23% during 2014-2020). At the same time, the level of redistribution of total income through these public financial funds is significantly lower (24.8-29.3% during 2014-2020). We prove that not only primary incomes are a factor in the formation of secondary incomes, but also secondary incomes determine the growth of factor incomes through the so-called multiplier effect, which is manifested in the following pattern: formation of secondary incomes → formation / growth of consumer demand → GDP growth → growth of primary incomes in terms of those employed in the production of relevant goods and services. During 2014-2020, secondary income in Ukraine led to expanded GDP growth, as the multiplier of social expenditures in Ukraine ranged from UAH 1.19 to UAH 1.65. Finally, the paper calculates the increase in primary income due to the multiplier effect of secondary income (the corresponding increase ranged from UAH 318 billion in 2014 to UAH 922 billion in 2020).

Keywords: **Income, Primary Income, Secondary Income, Income Formation, Income Distribution, Salary, Rent, Business Profit, Social Transfers, Social Benefits.**

JEL Classification: D33; E25; E64.

REFERENCES

1. Meek, R. L. (2008). *Economics of Physiocracy*. Routledge.
2. Smith, A. (2018). *Research on the nature and causes of the wealth of peoples*. K.: Nash format. (in Ukrainian)
3. Ricardo, D. (2004). *The Principles of Political Economy and Taxation*. NY: Dover Publications.
4. McCormick, T. (2009). *William Petty: And the Ambitions of Political Arithmetic*. Oxford University. doi: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199547890.001.0001>
5. Marx, K., & Engels, F. (1963). *Kapital. Criticism of political economy*. Kiev: State Literature Review of the USSR. (in Ukrainian)
6. Menger, C. (1971). *Principles of economics* / transl. by J. dingwall, Bert f. Hoselitz. Auburn, Alabama, Ludwig von Mises Institute. Retrieved from https://cdn.mises.org/principles_of_economics.pdf.
7. Bates, C. J. (1908). *The Distribution of Wealth: A Theory of Wages, Interest and Profits*. New York: The Macmillan Company. Retrieved from <https://oll.libertyfund.org/title/clark-the-distribution-of-wealth-a-theory-of-wages-interest-and-profits>.
8. Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Retrieved from <https://www.marxists.org/reference/subject/economics/keynes/general-theory/index.htm>.
9. Libanova, E. M. (2014). Inequality in Ukrainian society: origins and modernit. *Ekonomika Ukrainy*, 3, 4-19. (in Ukrainian)
10. Novikov, V. M., & Semenov, V. V. (2005). Topical issues of structural analysis and forecasting of incomes of the population. *Ekonomika Ukrayiny*, 7, 74-82. (in Ukrainian)
11. Gvelesiani, A. G. (2008). Differentiation of monetary incomes of the population: analysis, forecast and mechanism of regulation: monograph. Kiev. (in Ukrainian)
12. Cherenko, L. M. (2004). Irregularity in incomes: the future and possible consequences and ways to overcome negative trends. *Demography and social economy*, 1-2, 110-115. (in Ukrainian)
13. Polyakova, S. V., & Novosilska, T. V. (2015). Population's responsibility for well-being: new deaths. *Demography and social economy*, 1, 22-31. (in Ukrainian)
14. Polyakova, S. V. (2014). Territorial disproportion of the population's living standards: theoretical aspects of the study. *Demography and social economy*, 2 (22), 198-207. (in Ukrainian)
15. Dutchak, A. V. (2015). *Social and economic mechanism of functioning of the market distribution of income*. Candidate's thesis. Chernivtsi. (in Ukrainian)
16. Priymak, Z. V. (2015). *Functional distribution of income in the economy of Ukraine*. Candidate's thesis. Lviv. (in Ukrainian)
17. Gerald, Au. (2021). Recent Research on Income Distribution: An Overview of the Field. *Capitalism & Society*, 15. 1. URL: <https://ssrn.com/abstract=3985575>.
18. Ozhamaratli, F., Kitov, O. & Barucca, P. A. (2022). Generative model for age and income distribution. *EPJ Data Sci*, 11, 4. doi: <https://doi.org/10.1140/epjds/s13688-022-00317-x>
19. Tao, Y., & Phys, A. (2021). Boltzmann-like income distribution in low and middle income classes: evidence from the United Kingdom. *Stat Mech Appl*, 578. doi: <https://doi.org/10.1016/j.physa.2021.126114>
20. Alberti, T. M., de Souza, K., & Porsse, A. (2022). Poverty and the functional distribution of income in the input-output framework: in pursuit of strategies for inclusive growth. *Economic Systems Research*. doi: <https://doi.org/10.1080/09535314.2022.2067029>
21. Semenchenko, A. V. (2017). Regulation of population incomes in the context of social stratification of society. Candidate's thesis. Kharkiv. (in Ukrainian)
22. Stoyko, O. Ya., & Dema, D. I. (2014). *Finance: education manual* / O. Ya. Stoyko (Eds.) Kyiv: Alerta. (in Ukrainian)
23. Zadorozhna, R. (2014). Research on the formation of free financial resources within the cycle of social reproduction on the basis of the methodological standard of the system of national accounts. *The Economy of Agro-Industrial Complex*, 1, 16-21. Retrieved from https://econommeneg.btsau.edu.ua/sites/default/files/visnyky/economika/zadorogna_1-2014.pdf. (in Ukrainian)
24. Lopushnyak, H. (2010). Budget expenditures as a tool of state regulation of the social and economic development of Ukraine. *Democratic governance*, 6. Retrieved from <https://science.lpnu.ua/uk/dg/vsi-vypusky/vypusk-6-2010>. (in Ukrainian)
25. Podkhomnyi, O. M., & Zhurba, O. Yu. (2018). Budget expenditures as a tool of state regulation of social and economic development of Ukraine. *Bulletin of the Lviv university of trade and economics. Economic sciences*, 55, 18-23. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_ekon_2018_55_5. (in Ukrainian)
26. Dekhtyar, N. A., Boyarko, I. M., & Deineka, O. V. (2013). Assessment of the impact of changes in the volume of public expenditures on the economic growth of the member states of the European Union and Ukraine. *Bulletin of the Ukrainian academy of banking*, 1 (34), 121-125. (in Ukrainian)

The article was received by the editors 24.11.2022.

The article is recommended for printing 22.12.2022.